

УДК 323.2: 327

Білоусов О. С., ОНПУ

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ КООРДИНУЮЧОЇ РОЛІ ДЕРЖАВИ В РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У статті аналізуються основні напрями та конкретні дії держави як координуючого органа щодо реалізації інформаційної політики України та наближення її до європейських стандартів.

Ключові слова: інформація, публічна інформація, інформаційна політика, партнерство, уряд, держава, глобальні ініціативи, євроінтеграція.

Необхідність забезпечення дотримання та неухильного виконання норм Закону України «Про доступ до публічної інформації» диктується як внутрішніми потребами укорінення процедур демократії участі та активного залучення інститутів громадянського суспільства до модернізаційних реформ, так і зовнішньополітичними зобов'язаннями нашої держави. Так, під час роботи 66-ї сесії ГА ООН в Нью-Йорку Україна приєдналася до американсько-бразильської ініціативи «Партнерство «Відкритий уряд» [2].

Сама ідея такої ініціативи була вперше оприлюднена Президентом США Б. Обамою в його «Меморандумі про транспарентність та відкритий уряд» вже на наступний день після прийняття ним президентської присяги. У вказаному меморандумі наголошується на тому, що адміністрація США бере на себе зобов'язання щодо створення безпрецедентного рівня відкритості та прозорості в роботі державних органів, яке сприятиме більшій підзвітності уряду. Основні вимоги меморандуму наступні:

- прозорість уряду як механізм збільшення відповідальності (підзвітність);
- відкритість інформації про діяльність та рішення (он-лайн);
- активна участь громадськості в політиці як спосіб підвищення ефективності роботи державних органів;
- співпраця уряду та громадськості, забезпечення зворотного зв'язку з метою оцінки та підвищення рівня співпраці, визначення нових можливостей для співробітництва [3].

Тобто, забезпечення належного доступу до публічної інформації відіграє ключову роль у реалізації Україною її участі у міжнародній ініціативі «Партнерство «Відкритий уряд».

Одним із найбільш серйозних викликів, що загрожує дієвості Закону України «Про доступ до публічної інформації», є спроби обмежити затверджені ним юридичні норми шляхом прийняття нових нормативно-правових актів та підзаконних актів. Оскільки Закон України «Про доступ до публічної інформації» є складовою системи вітчизняного інформаційного законодавства, то на його дієвості й ефективності застосування потенційно можуть негативно відбиватися будь-які законодавчі спроби обмежень конституційного права вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. Симптоматичним у цьому плані стало прийняття у вересні 2012 р. Верховною Радою України у першому читанні законопроект № 11013 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо посилення відповідальності за посягання на честь, гідність та ділову репутацію особи», згідно з яким, зокрема, вводилася (як у радянські часи) кримінальна відповідальність за «наклеп». Цей крок викликав українську негативну реакцію правозахисників, журналістів та широких кіл громадськості. Адже подібний нормативно-правовий акт суперечив європейським стандартам свободи слова, відповідним міжнародним зобов'язанням України щодо їх імплементації та явно йшов у розріз із загальною тенденцією реформування вітчизняного законодавства у напрямі його максимальної декриміналізації [1]. Впливова міжнародна неурядова організація «Репортери без кордонів» назвала вказаний законопроект «репресивним, каральним і контрпродуктивним» [6].

Потужна хвиля громадських протестів та негативна оцінка вітчизняних і зарубіжних експертів призвели до того, що ініціатор законопроект № 11013 змушений був відкликати його (це було легітимізовано відповідним голосуванням у Верховній Раді України).

Для успішної реалізації сучасної інформаційної політики, Україні необхідно нарешті подолати цілий ряд кричущих диспропорцій на інфраструктурному рівні. Однією з основних серед них є колосальний розрив між «просунутістю» суспільства і наявним станом економіки. Тобто, перш за все, рівень освіти, якість людського капіталу, – з одного боку, і переважно сировинний характер економіки – з іншого. І хоча вже минуло чверть XXI століття, економіка ще тримається на ресурсах 60-х, рідко 80-х років минулого XX ст. І це є зараз однією з найбільших проблем. Але важливо не тільки наближати економіку до рівня суспільства, а й мотивувати саме суспільство ще більш прискореними темпами йти вперед [Див. : 4].

Основні напрямки розвитку в Україні інформаційного суспільства та головні стратегії було розроблено Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації щодо забезпечення впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах суспільного життя, реалізації в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд».

Згідно даного проекту, Стратегія інформаційного суспільства України визначає головну мету, базові принципи, стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні і завдання, спрямовані на їх досягнення, а також пріоритетні напрями, етапи і механізми її реалізації [5]. В загальних положеннях Стратегії дано визначення ключових для неї понять, таких як електронна демократія, електронна економіка, електронний бізнес, електронна комерція, електронна послуга, електронна культура, електронна освіта, електронна медицина, інформаційна інфраструктура та інформаційний ресурс. Так, зокрема, електронна демократія визначається як «форма організації держави, яка забезпечує за рахунок широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) електронну взаємодію громадян з органами влади, громадськими організаціями та суб'єктами господарювання у процесах державотворення та державного управління» [5].

У Стратегії зазначається, що «загальносвітовою тенденцією є трансформація індустріального суспільства до постіндустріального, яка відбувається в умовах посилення глобалізаційних процесів, зростання сфери послуг і нематеріального виробництва на основі розвитку науково-технічного прогресу, у тому числі масштабного, глибинного та динамічного проникнення ІКТ в усі сфери життєдіяльності особи, суспільства, суб'єктів господарювання та держави. Рациональне врахування впливу комплексу цих та інших різновекторних факторів, а також особливостей стану та розвитку країни потребує окремої державної політики з розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань, що вимагає об'єднання зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства» [Див. детал. : 5].

Разом з тим, ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні є недостатньою і не відповідає потенціалу та можливостям України, оскільки : 1) є недосконалою загальнодержавна політика; 2) уповільнено та недостатньо координовано впровадження електронного урядування; 3) зберігається значний «цифровий розрив» у використанні ІКТ; 4) збільшуються проблеми та ризики, пов'язані з інформаційною безпекою.

Так, зокрема, недосконалість загальнодержавної політики у цій сфері проявляється через такі чинники : відсутні національна стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні та національний план дій щодо її реалізації; чинна нормативно-правова база не в повному обсязі забезпечує розвиток інформаційної сфери, уповільнено впроваджуються відповідні європейські правові норми та інформаційні стандарти тощо; запровадження інструментів е-демократії, е-правосуддя, е- парламентаризму та представництва здійснюється за відсутності належної координації дій усіх зацікавлених суб'єктів зазначених відносин; інституціональний механізм формування, координації та контролю за виконанням завдань розбудови інформаційного суспільства, незважаючи на адміністративну реформу, є недосконалим; рівень інформаційної представленості України в Інтернет-просторі залишається низьким, а присутність україномовних інформаційних ресурсів – недостатньою; відсутні системні державні рішення, спрямовані на створення національних інноваційних структур (центрів, наукових парків і технопарків) з розробки конкурентоспроможних вітчизняних ІКТ; галузь ІКТ, як найбільш інновативна галузь економіки, змушена розвиватися у несприятливих умовах зі збільшення регуляторного впливу у розвиток сфери ІКТ; сегмент Інтернет не розглядається державою як один з найважливіших

інструментів розвитку інформаційного суспільства та конкурентоспроможності держави; місцеві органи влади обмежують доступ суб'єктів ринку телекомунікацій для будівництва телекомунікаційної інфраструктури; на національному та місцевому рівнях не сформовані механізми ефективної громадської участі та громадського контролю за реалізацією пріоритету розбудови інформаційного суспільства [Див. детал. : 5].

Окремо в Стратегії вписані умови розвитку інформаційного суспільства. До них віднесені наступні: координуюча роль держави в реалізації національної інформаційної політики на принципах державно-приватного партнерства; організації наукових досліджень, створенні та розвитку людського капіталу; державні гарантії прав і свобод людини в інформаційному суспільстві; вільний доступ до інформації і знань; підтримка вітчизняних виробників продукції та послуг в сфері ІКТ; сприяння розвитку міжнародного співробітництва в сфері ІКТ; постійне вдосконалення бізнес-клімату і розвиток конкуренції в сфері ІКТ; становлення національної інформаційної індустрії, що забезпечує виробництво ІКТ, інформаційних ресурсів та електронних послуг; впровадження новітніх технологій у систему виробництва і споживання та розвиток високотехнологічного машинобудування.

Метою реалізації Стратегії визначено «формування сприятливих умов для розбудови інформаційного суспільства, соціально-економічного, політичного і культурного розвитку країни з ринковою економікою, держави, що керується європейськими політичними й економічними цінностями, поліпшення якості життя громадян, створення широких можливостей для задоволення потреб і вільного розвитку особистості, забезпечення конкурентоспроможності України, вдосконалення системи державного управління на основі використання ІКТ» [Див. : 5].

Розбудова інформаційного суспільства передбачає насамперед такі базові принципи:

- рівноправне партнерство органів влади, громадян та бізнесу;
- співпраці, співучасті та співвідповідальності суб'єктів інформаційного суспільства за формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері;
- децентралізації, дерегулювання та деконцентрація; свободи та рівності доступу до інформації;
- визнання основних прав і свобод людини в інформаційному суспільстві, надання державних гарантій повного і вільного доступу до інформації та знань, свободи волевиявлення і самореалізації в національному інформаційному просторі для кожної людини;
- професіоналізму, прозорості і відкритості органів влади;
- інформаційної безпеки;
- єдиних технічних стандартів та інтероперабельності, технологічної нейтральності;
- підконтрольності та підзвітності органів влади громадянам та суспільству;
- гарантованості повного ресурсного забезпечення національних програм та проектів, які стосуються розвитку інформаційного суспільства.

При визначенні основних стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань Стратегія посилалася на відповідні положення Закону України «Про основні засади розбудови інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки».

Стратегією передбачено три етапи її реалізації. Так, на першому етапі реалізації (2012-2013 рр.) необхідно забезпечити стабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації, здійснити першочергові реформи, насамперед у сфері державного управління, забезпечити необхідні організаційні й економічні умови для реформування усіх сфер суспільного життя у межах євроінтеграційного курсу, вдосконалити законодавство з питань інформаційного суспільства, розробити на основі Стратегії узгоджені між собою програмні документи.

Другий етап (2014-2015 рр.) має за мету виконати цілі та завдання Закону України «Про основні засади розбудови інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки».

Третій етап (2016-2020 рр.) передбачає коригування Стратегії на основі оцінки ефективності її реалізації».

Відтак, основними напрямками реалізації Стратегії є:

- формування сучасної інформаційної інфраструктури та забезпечення повсюдного доступу до інформаційних послуг та ІКТ;

- забезпечення вільного доступу населення до публічної інформації та знань;
- сталий розвиток економіки країни за допомогою новітніх ІКТ, насамперед е-економіки та е-комерції на основі використання ІКТ;
- підвищення ефективності державного управління, якості, кількості та різноманітності надання електронних адміністративних послуг, прозорості та відкритості органів влади, активності участі громадян та бізнесу у формуванні та реалізації державної політики, контролю за діяльністю влади;
- широке впровадження ІКТ в освіту, культуру, архівну справу, охорону здоров'я, охорону навколишнього середовища тощо;
- посилення мотивації щодо використання ІКТ; забезпечення інформаційної безпеки; поліпшення кадрового потенціалу в сфері ІКТ.

Таким чином, державна інформаційна політика виходить з того, що одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя.

Використана література:

1. Береза А. У в'язницю за наклеп /Анастасія Береза [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/news/525713-v-tyurmu-za-klevetu.html>
2. Глава держави: Ефективне державне управління залежить від залучення до цього процесу громадянського суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/21295.html>
3. Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Memorandum-for-the-Heads-of-Executive-Departmentsand-Agencies-3-9-09/
4. Потенціал взаємодії Уряду і суспільства потрібно використати для модернізації країни / Інтерв'ю Голови Держінформнауки Володимира Семиноженка Міжнародному діловому журналу «Image.ua» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245664253&cat_id=244276512
5. Проект Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkni.gov.ua/images/stories/03.08.2012.doc>
6. «Репортери без кордонів» назвали законопроект регіонала репресивним [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/news/518237-reporteri-bez-kordoniv-nazvali-zakonoproekt-regionala-represivnim.html>

Белоусов А. С. *Основные направления координирующей роли государства в реализации национальной информационной политики в Украине.*

В статье анализируются основные направления и конкретные действия государства как координирующего органа относительно реализации информационной политики Украины та приближение ее к европейским стандартам.

Ключевые слова: *информация, публичная информация, информационная политика, партнерство, правительство, государство, глобальная инициатива, евроинтеграция.*

Bilousov O.S. *Fundamental trends of coordinating role of the state in the context of implementation of national information policy in Ukraine.*

In the article basic directions and concrete actions of the state are analysed as a co-ordinating organ in relation to realization of informative policy of Ukraine that approaching of it to the European standards.

Keywords: *information, public information, informative policy, partnership, government, state, global initiative, eurointegration.*